

De Pallas' eekhoorn bij Weert

Vilmar Dijkstra, Zoogdierverseniging, Toernooiveld 1, 6503 GA Nijmegen

In het streven om een wat ongewoner huisdier te houden, heeft de Nederlander de laatste twee decennia meer en meer de eekhoorns als soortgroep ontdekt. De eerste melding van een uitheemse eekhoorn in het wild dateert voor zover bekend al uit 1970 (BROEKHUIZEN *et al.*, 1992). De laatste jaren wordt het aantal meldingen in het wild echter groter en het soortenspectrum diverser. Slechts een enkele keer komt het voor dat een uitheemse eekhoornsoort zich in het wild vestigt. Bij Weert is dat de Pallas' eekhoorn (*Callosciurus erythraeus*) bijzonder succesvol gelukt.

RISICOANALYSE

Begin 2008 heeft de Zoogdierverseniging in opdracht van het Team Invasieve Exoten (Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit) een risicoanalyse voor uitheemse eekhoorns uitgevoerd (DIJKSTRA & DEKKER, 2008). Doel van die analyse was om duidelijk te krijgen welke soorten in Nederland vanaf 1990 in het wild zijn waargenomen en welke (onder)soorten in Nederland verhandeld en gehouden worden. Daarnaast werd een inschatting gemaakt in hoeverre de soorten een bedreiging vormen op het gebied van onder andere ecologie. Uit deze risicoanalyse en latere meldingen kwam naar voren dat sinds 1990 minimaal elf uitheemse eekhoornsoorten in Nederland in het wild zijn waargenomen [tabel 1]. Verder werd van minimaal 38 (onder-) soorten vastgesteld dat ze werden verhandeld of gehouden.

POPULATIE PALLAS' EEKHOORNEN

Bij het in kaart brengen van eekhoornsoorten werd ontdekt dat zich in de omgeving van Weert een populatie van Pallas' eekhoorns [figuur 1] in het wild gevestigd had. De soort is omstreeks 1998 ontsnapt bij een dierenhandelaar uit Swartbroek. Het ging daarbij om tien tot twaalf dieren die uit een vervoerkratje ontsnapten. Meldingen van uitheemse eekhoorns in een dicht daarbij gelegen Vlaams natuurgebied (Mariahof) deden vermoeden dat de soort zich verder had verspreid. In 2009 en 2011 is door de Zoogdierverseniging een inventarisatie uitgevoerd naar de verspreiding van de Pallas' eekhoorn bij Weert [figuur 2a & 2b]. Daarbij werd gebruik gemaakt van camera- en haarvallen en werd het publiek opgeroepen om waarnemingen van Pallas' eekhoorns te melden. Door Belgische collega's van Natuurpunt Studie werd de aansluitende regio net over de grens in Vlaanderen geïnventariseerd. Uit beide onderzoeken bleek dat de soort in een beperkt gebied bij Weert, Ell en in de Belgische plaatsen Molenbeersel en Lozen voorkwam (DIJKSTRA *et al.*, 2009; 2011), zowel binnen de bebouwde kom als in het buitengebied.

NOG EEN POPULATIE UITHEEMSE EEKHOORNEN

De inventarisatie leverde overigens nog een populatie uitheemse eekhoorns op. Buurtbewoners vertelden dat er ten zuidoosten van Weert gestreepte kleine eekhoorns rondliepen en af en toe werden doodgereden. Via één van onze cameravallen was in 2009 inderdaad een kleine gestreepte eekhoorn waargenomen [figuur 3]. Het blijkt om een groep Siberische grondeekhoorns (*Tamias sibiricus*) te gaan [figuur 2a & 2b]. Naast de populatie die sinds 1972 bij Tilburg huist, is dit de tweede vestiging van deze soort in Nederland.

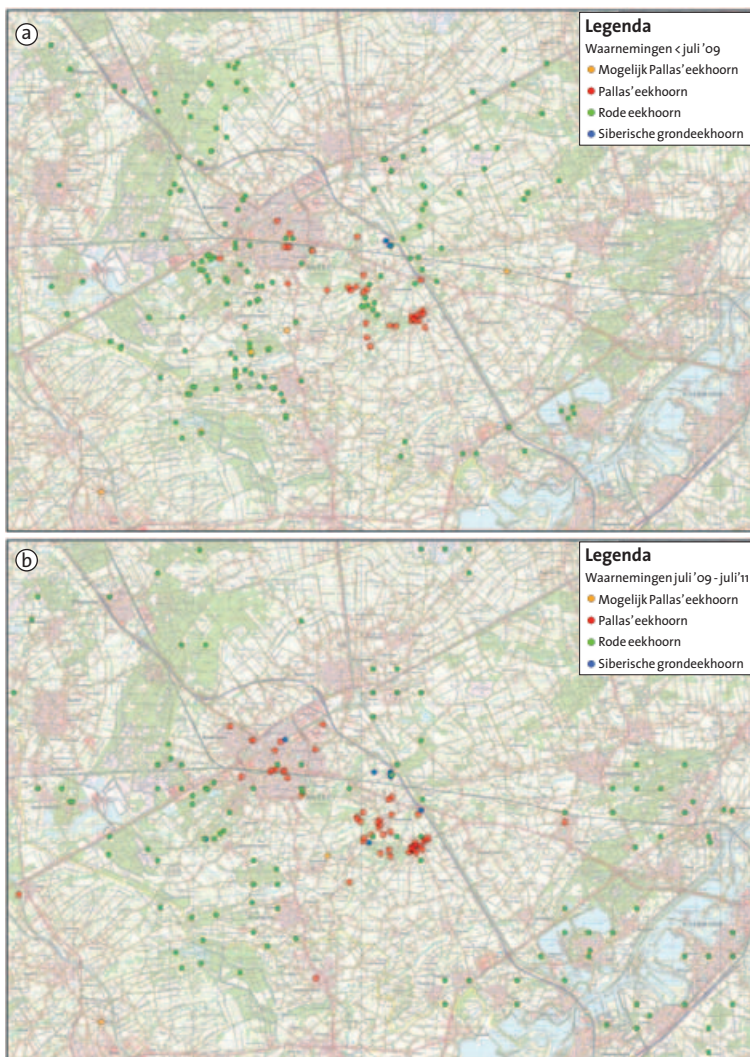
Nederlandse naam	Latijnse naam
Pallas' eekhoorn	<i>Callosciurus erythraeus</i>
Prevost eekhoorn	<i>Callosciurus prevosti</i>
Kaukasuseekhoorn	<i>Sciurus anomalus</i>
Grijze eekhoorn	<i>Sciurus carolinensis</i>
Amerikaanse voseekhoorn	<i>Sciurus niger</i>
Japanse eekhoorn	<i>Sciurus lis</i>
Dorsalis eekhoorn	<i>Sciurus variegatoides dorsalis</i>
Siberische grondeekhoorn	<i>Tamias sibiricus</i>
Amerikaanse grondeekhoorn	<i>Tamias striatus</i>
Amerikaanse rode eekhoorn	<i>Tamiasciurus hudsonicus</i>
Chinese boomeekhoorn	<i>Tamiops swinhoei</i>

TABEL 1

Uitheemse eekhoornsoorten die in de periode 1990-2012 in Nederland zijn waargenomen.

FIGUUR 1
Pallas' eekhoorn (*Callosciurus erythraeus*)
(foto: Ard van Roij).

FIGUUR 2

Het voorkomen van eekhoorns (Pallas' eekhoorn (*Callosciurus erythraeus*), Rode eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) en Siberische grondeekhoorns (*Tamias sibericus*)) in de omgeving van Weert a) in de periode 2005 tot juli 2009; b) in de periode juli 2009 tot juli 2011.

INVASIEVE EEKHOORN

De uit China afkomstige Pallas' eekhoorn heeft zich buiten zijn oorspronkelijke verspreidingsgebied in verschillende landen gevestigd. In Japan en Argentinië treedt de soort op als een invasieve soort (SHINOZAKI *et al.*, 2004, GUICHON & DONCASTER, 2008), die daar verantwoordelijk is voor de achteruitgang van inheemse eek-

hoornsoorten. Ook uit Europa komen berichten van het invasieve karakter van de Pallas' eekhoorn: zo lijkt hij in Zuid-Frankrijk de inheemse Rode eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) te verdringen (DIJKSTRA & DEKKER, 2008). Na het ontdekken van een vestiging van de Pallas' eekhoorn in het Belgische West-Vlaanderen in 2005 werden mogelijke negatieve effecten niet afgewacht. Er werd al snel gestart met bestrijding en inmiddels wordt ervan uitgegaan dat de soort weggevangen is.

Ook in Nederland zijn er aanwijzingen voor het verdringen van de Rode eekhoorn. Verschillende bewoners melden dat ze aanvankelijk alleen de Rode eekhoorn in de tuin hadden. Vervolgens zagen ze een paar jaar beide soorten naast elkaar en uiteindelijk werd alleen nog de Pallas' eekhoorn waargenomen.

De Pallas' eekhoorn veroorzaakt niet alleen problemen voor onze inheemse eekhoorn. Uit de omgeving van Weert kwamen steeds meer klachten van de kwaadactiviteiten van de Pallas' eekhoorn. De schade die wordt veroorzaakt is divers; schade aan pan- en daklatten en plafondplaten, doorknagen van plastic leidingen, het ringen van dikke takken in met name notenbomen waardoor die (deels) afsterven [figuur 4 en 5]. Ook bij de inventarisatie werd duidelijk dat de Pallas' eekhoorn aanzienlijk meer knaagt en aan meer materialen dan zijn inheemse neef. Bij de controle van de haar-

vallen werd van een afstand al duidelijk dat een Pallas' eekhoorn een bezoek had gebracht, omdat de plastic haarval dan 'ondertanden' genomen was [figuur 6]. Waarom deze eekhoorn zo graag aan plastic knaagt is overigens onbekend.

DE MACHT VAN HET GETAL?

Hoe de verdringing van de Rode eekhoorn door de Pallas' eekhoorn in zijn werk gaat, weten we niet zeker. Wat we wel weten is dat beide soorten aanvankelijk gewoon naast elkaar voorkomen en elkaar niet verjagen. Ze gebruiken zelfs elkaars nesten [figuur 7]. Wat verder uit het buitenland bekend is, is dat de Pallas' eekhoorn in hoge dichtheden kan voorkomen. In Frankrijk werden dichtheden van acht dieren per hectare bereikt (DIJKSTRA *et al.* 2009). In vergelijking met de Rode eekhoorn, met een dichtheid van 0,1 tot 2,2 dieren per hectare (VERBEYLEN,

FIGUUR 3

Op 9 mei 2009 werd met een cameraval een Siberische grondeekhoorn (*Tamias sibericus*) nabij Weert waargenomen (foto: Zoogdiervereniging).

FIGUUR 4

Knaagschade door Pallas' eekhoorns (Callosciurus erythraeus) aan Zomereik (Quercus robur) (foto: Bernd-Jan Bultink).

2003), is dat enorm veel. Na een aantal jaren is de dichtheid aan Pallas' eekhoorns waarschijnlijk dusdanig hoog dat de Rode eekhoorn gewoonweg de concurrentie om het voedsel niet meer aankan en verdwijnt.

WEGVANGEN

Vanwege de verschillende problemen die de concurrentiekrachtige Pallas' eekhoorn in binnen- en buitenland veroorzaakt, adviseerde de Zoogdierverseniging het Ministerie van EL&I in 2009 en 2011 om de populatie in Limburg zo snel mogelijk weg te vangen. Hoe langer er mee gewacht wordt hoe duurder een dergelijke actie wordt, omdat de populatie verder groeit en het verspreidingsgebied groter wordt.

In december 2011 heeft de Zoogdierverseniging opdracht van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit gekregen de populatie bij Weert te verwijderen. Dit gebeurt door de dieren levend te vangen met vangkooien. Eventueel gevangen Rode eekhoorns worden onmiddellijk weer losgelaten. Het vangen is direct na opdrachtverlening gestart. Bij het vangen wordt de Zoogdierverseniging geholpen door de gemeente Leudal. Deze gemeente startte vanwege de klachten van bewoners in Ell over knaagschade al in oktober 2011 op kleine schaal met het vangen van Pallas' eekhoorns. Ook de gemeente Weert, Natuurmonumenten en de provincie Limburg zijn bij de vangactie betrokken.

Het is de bedoeling om twee jaar lang in de winter en het vroege voorjaar intensief te vangen en in het latere voorjaar en de zomer waarnemingen bij te houden en extensief te vangen. Na twee jaar hopen we nagenoeg alle dieren weggevangen te hebben en vindt nog minimaal twee tot drie jaar onderzoek plaats of er nog dieren aanwezig zijn (effectmonitoring). Waar nodig worden dan opnieuw vallen uitgezet.

De vallen worden twee keer per dag, aan het eind van de ochtend en in de avondschemering, gecontroleerd, om te voorkomen dat de dieren te lang in de val zitten. De gevangen Pallas' eekhoorns gaan zo snel mogelijk naar een opvangcentrum in Opglabbeek in België. Hier worden ze allereerst onvruchtbaar gemaakt. Na sterilisatie of castratie worden de dieren opgevangen in dierenparken en opvangcentra in binnen- en buitenland.

Via verschillende media werden de bewoners van het gebied op de hoogte gebracht van de vangactie en om

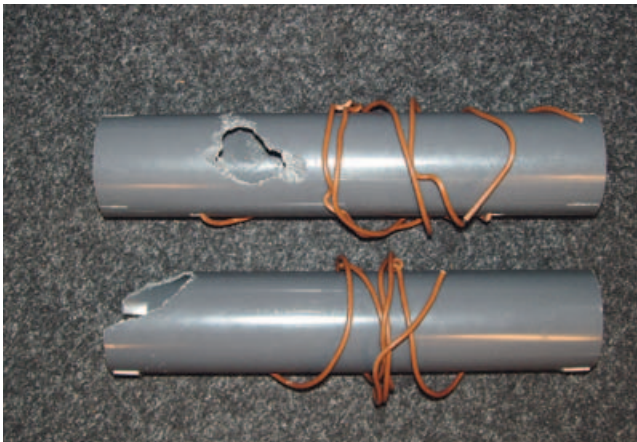

hun medewerking gevraagd door waarnemingen van Pallas' eekhoorns door te geven. Een groot deel van de populatie is in de stedelijke omgeving gevestigd. Daarom is er aan mensen die Pallas' eekhoorns in de tuin hebben gevraagd om toestemming te geven voor het plaatsen van vangkooien bij hun huis. Ook in het buitengebied zijn vangkooien geplaatst. De keuze om de eekhoorns op te vangen en niet te euthanaseren, heeft tot nu toe op één uitzondering na, alle bewoners over de streep getrokken om aan de vangactie deel te nemen.

FIGUUR 5

Knaagschade door de Pallas' eekhoorn (Callosciurus erythraeus) (foto: Johan Horst).

FIGUUR 6

Knaagschade door Pallas' eekhoorns (Callosciurus erythraeus) aan haarvallen (foto: Vilmar Dijkstra).

HANDEL- EN HOUDVERBOD

De Zoogdiervereniging heeft tegelijk met het advies om de populatie weg te vangen ook het advies gegeven om het houden en ver-

FIGUUR 7

Nest van de Pallas' eekhoorn (Callosciurus erythraeus) (foto: Karl Van Ginderdeuren).

handelen van invasieve eekhoornsoorten zo snel mogelijk te verbieden. Dat is de enige manier om te voorkomen dat dergelijke soorten zich in het wild vestigen. In juli 2012 is door de Nederlandse overheid inderdaad een verbod ingesteld op het verhandelen en houden van de Pallas' eekhoorn. Dit zelfde geldt voor de Grijs eekhoorn (*Sciurus carolinensis*) en de Amerikaanse voseekhoorn (*Sciurus niger*). Mensen die op dit moment deze soorten houden, mogen de dieren behouden als ze deze onvruchtbaar laten maken.

Dit is een tweede belangrijke stap in het veiligstellen van onze inheemse eekhoorn. Hiermee zijn we er nog niet, want waarschijnlijk zijn er nog meer eekhoornsoorten die een bedreiging kunnen vormen voor de Rode eekhoorn. Welke soorten dat zijn is niet altijd op voorhand te zeggen. Er is nog maar weinig ervaring met deze materie. Ook de veel gehouden Japanse eekhoorn (*Sciurus lis*) vormt een potentieel gevaar, onder meer omdat enkele kleurvormen niet of nauwelijks van onze Rode eekhoorn te onderscheiden zijn. Als die ontsnappen of worden losgelaten, dan valt dat helemaal niet op en worden eventuele negatieve effecten niet duidelijk. Ook de Amerikaanse rode eekhoorn (*Tamiasciurus hudsonicus*), waarvan de laatste tijd enkele meldingen vanuit het hele land zijn binnen gekomen (ook uit Weert), vormt mogelijk een gevaar. Hoewel ze relatief klein zijn, compenseren ze dat weer met hun felheid, waardoor ze mogelijk toch concurrentiekrachtig zijn. De beste oplossing is natuurlijk dat mensen geen eekhoorns houden. Dan laten handelaren het wel achterwege om ze in te voeren.

Summary

PALLAS'S SQUIRREL NEAR WEERT

In 1998, a number of Pallas's squirrels (*Callosciurus erythraeus*) escaped into the wild near the city of Weert in the Dutch province of Limburg. This species originates from Asia (China) and is known to be invasive in Argentina, Japan and France. In 2011, the Dutch Mammal Society started a campaign to remove this species from the wild, using live traps. It hopes to be able to remove the animals within four years. Captured animals are castrated or sterilized and kept in captivity for the rest of their lives. New regulations have made it illegal to keep the following three squirrel species as pets: Pallas's squirrel, Grey squirrel (*Sciurus carolinensis*) and Fox squirrel (*Sciurus niger*).

Literatuur

- BROEKHUIZEN, S., B. HOEKSTRA, V. VAN LAAR, C. SMEENK & J.B.M. THISSEN, 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- DIJKSTRA, V. & J.J.A. DEKKER, 2008. Risico-assessment uitheemse eekhoorns. VZZ rapport 2008.10. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.
- DIJKSTRA, V., W. OVERMAN & G. VERBEYLEN, 2009. Inventarisatie Pallas' eekhoorn bij Weert. Zoogdiervereniging rapport 2009.21. Zoogdiervereniging, Arnhem.
- DIJKSTRA, V., W. OVERMAN & G. VERBEYLEN, 2011. Inventarisatie Pallas' eekhoorn bij Weert 2011. Zoogdiervereniging rapport 2011.23. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- GUICHON, M.L. & C.P. DONCASTER, 2008. Invasion dynamics of an introduced squirrel in Argentina. *Ecography* 31(2): 211-220.
- SHINOZAKI, Y., T. SHIBASHI, K. YOSHIZAWA, K. MURATA, J. KIMURA, S. MARUYAMA, Y. HAYAMA, H. YOSHIDA & S. NOGAMI, 2004. Ectoparasites of the Pallas squirrel, *Callosciurus erythraeus*, introduced to Japan. *Medical and Veterinary Entomology* 18 (1): 61-63.
- TAMURA, N., F. HAYASHI & K. MIYASHITA, 1988. Dominance Hierarchy and Mating Behavior of the Formosan Squirrel, *Callosciurus erythraeus thaiwanensis*. *Journal of Mammalogy* 69 (2): 320-331.
- VERBEYLEN, G., 2003. Euraziatische rode eekhoorn. In: S. Verkem, J. De Maeseneer, B. Vandendriessche, G. Verbeylen & S. Yskout, Zoogdieren in Vlaanderen. *Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002. Natuurpunt Studie & JNM-Zoogdierenwerkgroep, Mechelen & Gent: 274-281.*